

Taalbeleid maakt schooltaal begrijpelijker

Het 'Instrument taalbeleid vo' als hulpmiddel

Docenten worden in toenemende mate geconfronteerd met allochtone en taalzwakke leerlingen die op school problemen ervaren omdat de door de school gehanteerde taal een andere is dan de taal waarmee leerlingen buiten school geconfronteerd worden. Dit leidt soms tot onvoldoendes in de verschillende vakken. Een cijfer zegt dan vaak niet alleen iets over de vakinhoudelijke kennis, maar juist ook over de taalvaardigheid van de leerling. Het 'Instrument taalbeleid vo' biedt inzicht in deze taalproblematiek en vormt een leidraad voor de school voor haar beleid ten aanzien van het taalonderwijs aan deze leerlingen.

De algemene doelen van de basisvorming stellen steeds hogere eisen aan de ontwikkeling van vaardigheden en gaan ervan uit dat leerlingen zelfstandig informatie verwerken, verslagen maken en samenwerken. De in de basisvorming belangrijke tvs-karakteristieken (toepassing, vaardigheid en samenhang) vragen een andere aanpak van onderwijs dan tot nu toe gebruikelijk en veronderstellen een leerling die zelfstandig werkt en verantwoordelijkheid draagt voor het eigen leerproces.

Voortgezette taalontwikkeling

Bij een zelfstandig functionerende leerling gaat men uit van een taalvaardige leerling, waarvoor de lesstof een hoge mate van toegankelijkheid heeft. De school dient in zo'n situatie aan te sluiten bij het kennisniveau en de aanwezige vaardigheden van de leerling en de leerling dient kennis, vaardigheden en strategieën aan te reiken om schooltaken uit te kunnen voeren.

In dit kader kun je als docent denken aan het ontwikkelen van die taalvaardigheden die nodig zijn om schoolboekteksten te lezen, uitleg te begrijpen, vragen te beantwoorden enzovoort (zie voor didactische suggesties: Hajer en Meestringa 1995). Op sommige scholen gebeurt dit bijvoorbeeld door in het kader van het verwerven van schooltaalwoorden, leerlingen een stappenplan aan te bieden om ze te helpen de betekenis van een woord te achterhalen (zie bijvoorbeeld de beschrijving van het Poster-project in Leven-

de Talen van januari jl.).

Maar de gemiddelde vakdocent Nederlands is in zijn lessen niet of weinig gericht op dit voortgezette taalverwervingsproces van zijn leerlingen. Het verschil tussen schooltaal en alledaagse taal is voor de docent Nederlands, net zo min als voor de vakdocent, geen prominent onderdeel van het vakwerkplan. De meeste methoden Nederlands besteden vooral aandacht aan het reproduceren van taalkennis en het aanleren van deelvaardigheden. Alleen nieuwere methoden, zoals *BV Taal*, *Instrumentaal*, *Nieuw Nederlands* en *Goed Nederlands*, leggen een zwaarder accent bij taalgebruik en taakaanpak en zijn in meer of mindere mate gericht op leerprocessen en strategieën (zie Den Ouden en Rutten in *Levende Talen* van oktober en november 1995).

De aanpak van de problematiek van schoolse taalvaardigheden vraagt meer van de school en reikt verder dan wat steunlessen voor leerlingen waarvan geconstateerd is dat ze taalproblemen hebben. De directie, de (interne) ondersteuners, alle vakleerkrachten én de neerlandicus moeten een geheel andere kijk op het taalonderwijs en het vak Nederlands ontwikkelen dan gebruikelijk is.

Het invoeren van taalbeleid

Het verbeteren van de schoolse taalvaardigheid van leerlingen heeft het meeste effect wanneer het systematisch, schoolbreed en door alle vakken heen gebeurt en wanneer dit gezien wordt als onderdeel van het schoolbeleid. Het invoeren van een taalbeleid is een stap in de richting van succes van een school; afstemming tussen de verschillende vakken en het vak Nederlands kan bewerkstelligd worden en er kunnen schoolbreed en op lange termijn plannen gemaakt worden.

Wat wordt er nu eigenlijk verstaan onder taalbeleid? Volgens Teunissen (1993) gaat het om 'de systematische en structurele wijze van reageren op de voorgegeven taalsituatie op een bepaalde school'. Deze definitie veronderstelt dat een school volgens een vooropgezette werkwijze omgaat met het gebruiken en onderwijzen van het Nederlands op school en tevens haar activiteiten richt op de hele breedte van de leerlingpopulatie en niet slechts op een bepaald deel ervan. Op schoolniveau komen dan de volgende drie hoofdcomponenten van taalbeleid in beeld:

- het onderwijs van het Nederlands, zowel binnen de lessen Nederlands, als binnen NT2- en steunlessen;

- het onderwijs in het Nederlands, in de vorm van de zogenaamde schooltaal die binnen de vakken wordt gebruikt;
- de afstemming tussen het onderwijs van de Nederlandse taal en de andere vakken, waarbij gestreefd wordt naar een gezamenlijke taalaanpak binnen alle vakken. De tijdens de Nederlandse les aangeleerde taalleerstrategieën kunnen dan gemakkelijk worden toegepast bij andere vakken.

Taalbeleid, met aandacht voor de drie genoemde hoofdcomponenten, veronderstelt dat het taalonderwijs en de aspecten ervan in andere vakken vanuit één visie wordt aangepakt. Deze visie, en de uitwerking in activiteiten hiervan, legt een school vast in een *taalbeleidsplan*. Het gaat hierbij niet alleen om een visie op taal binnen het vak Nederlands (NT1), maar ook om een visie op Nederlands als tweede taal (NT2), om een visie op de relatie tussen NT1 en NT2 en op de functie van taal in de andere vakken. Alleen op die manier kunnen schoolse taalvaardigheden gericht onderwezen en toegepast worden op de hele school.

Hulpmiddel

Het invoeren van taalbeleid in een school is geen gemakkelijke zaak, zeker niet omdat de implementatie van taalbeleid een periode van meerdere jaren

beslaat en gedragen moet worden door het gehele team.

Een hulpmiddel om taalbeleid vorm te geven en een visie op taalonderwijs te formuleren is het *Instrument taalbeleid vo* dat ontwikkeld is binnen het project Taalbeleid vo van het KPC. Dit instrument vormt voor schoolleider en docent een hulpmiddel om een aanzet te maken voor een taalbeleidsplan, waarin de school vastlegt hoe het taalbeleid er uiteindelijk moet komen uit te zien en welke concrete activiteiten er ondernomen moeten worden om taalbeleid te realiseren. Het taalbeleidsplan vormt de leidraad voor de invoering van taalbeleid en geeft aan op welke manier de school allochtone en taalzwakke leerlingen wil begeleiden in de richting van optimale schoolresultaten. De leden van de sectie Nederlands zijn bij de ontwikkeling van dit taalbeleidsplan vanuit hun eigen specifieke deskundigheid vanzelfsprekend betrokken. Afhankelijk van de situatie binnen hun school vervullen zij daarbij een voortrekkersrol. Organisatorisch betekent de keuze voor een beleid op taal dat er een *werkgroep taalbeleid* moet worden gevormd, die er zorg voor draagt dat de juiste voorwaarden worden geschapen voor invoering van taalbeleid op school, zoals bijvoorbeeld het creëren van een draagvlak voor de invoering van taalbeleid. Deze werkgroep zou moeten bestaan uit een directielid van de school, de taalcoördinator en docenten uit de

Hogeschool Maastricht

Opleiding Tolk-Vertaler Maastricht

Engels - Duits - Frans - Spaans - Portugees - Italiaans
Russisch - Nederlands voor anderstaligen

Opleiding Oriëntaalse Talen en Communicatie Maastricht

Arabisch - Chinees - Japans

Open dagen

zaterdag 16 november 1996
18 januari 1997
22 maart 1997

Adres:

Grote Gracht 82
Maastricht
11.00 - 14.00 uur

Voor meer informatie kun je contact opnemen met de afdeling Studentadministratie van de Hogeschool Maastricht, Faculteit Tolk-Vertaler Postbus 964, 6200 AZ Maastricht telefoon 043 - 346 64 30

Paris • Brest • Royan • Annecy • Montréal
• Montpellier • Cap d'Ail • Nice

COURS DE FRANÇAIS
VIS
-A-
VIS
COURS DE FRANÇAIS

**Frans leren
in Frankrijk
en Canada**

Vraag vrijblijvend onze overzichtelijke brochure aan en kies uit de 8 zorgvuldig geselecteerde scholen.

☎ 010 - 425 52 18

**Persoonlijk advies
gebaseerd op eigen ervaring**

vakgebieden Nederlands, zaakvakken/mvt en praktijkvakken. De werkgroep heeft in eerste instantie een spilfunctie (vult het instrument in en bereidt beleid voor), tot de analyse van de instrumentgegevens aangeeft van waaruit het beste gestart kan worden met taalbeleid op de school (bijvoorbeeld vanuit de sectie Nederlands of vanuit de steunlesdocenten).

Analyse

Het *Instrument taalbeleid vo* bestaat uit drie invuldelen en een handleiding. Het eerste invuldeel verschaft de gebruiker het beeld of de school voldoet aan de voorwaarden om succesvol taalbeleid te kunnen invoeren. Er vindt een inventarisatie plaats van de aanwezigheid van overlegstructuren, van de veranderingsbereidheid en veranderingscapaciteit van een sectie of het team en van de aanwezigheid van middelen om taalbeleid te realiseren.

Het tweede invuldeel levert een inventarisatie op van de inhoud van het onderwijs van en in het Nederlands en de afstemming hiertussen. Een belangrijke vraag is hier in welke fase van invoering van taalbeleid een school zich bevindt. Realiseert de sectie Nederlands zich bijvoorbeeld de problematiek van voortgezette taalverwerving van leerlingen en de rol van vakdocenten bij de ontwikkeling van schoolse taalvaardigheden?

In het derde invuldeel wordt de specifieke inhoud van het onderwijs van en in het Nederlands bekeken. Hoe wordt vorm gegeven aan de verschillende schoolse taalvaardigheden, zoals het stellen van vragen en het lezen van schoolboeken? Welke materialen worden er gebruikt en is er aandacht voor het leesproces, door alle vakken heen?

Met behulp van de handleiding die deel uitmaakt van het *Instrument taalbeleid vo*, kan vervolgens bekeken worden waar taken liggen voor de schoolleiding, voor de docent Nederlands en voor de docenten van de andere vakken.

Voor bijvoorbeeld vakgroepen Nederlands kan uit de analyse van de instrumentgegevens één van de volgende aandachtspunten en werkzaamheden voortkomen:

- het ontwikkelen van criteria voor methode- en materiaalkeuze wat betreft de aspecten van schoolse taalvaardigheden;
- het ontwikkelen van een programma schoolse taalvaardigheden;
- het ontwikkelen van een leerlingvolgsysteem

waarin de taalprestaties van leerlingen gevolgd kunnen worden;

- het betrokken zijn bij de opzet, inhoudelijke samenstelling en uitvoering van NT2- en steunlessen;
- het betrokken zijn bij regelmatig overleg over de afstemming en de evaluatie van de taalaanpak in de school;
- het adviseren en ondersteunen van andere secties op taalverwervingsgebied;
- het bijhouden van vakliteratuur en het informeren van collega's over relevante ontwikkelingen;
- het volgen van (na)scholingsbijeenkomsten en het overdragen van de opgedane kennis en vaardigheden op collega's.

Eye-opener

Uit signalen met betrekking tot de werking van het instrument in de praktijk blijkt dat het instrument voor veel scholen een eye-opener is, doordat het duidelijk laat zien welke aspecten een rol kunnen spelen bij het onderwijs van en in het Nederlands. Het instrument biedt de mogelijkheid om op school op gestructureerde wijze met elkaar in gesprek te raken omdat men inzicht krijgt in elkaars lessituatie. Het blijkt dat het instrument de school de mogelijkheid biedt om te prioriteren en actiepunten te formuleren voor de toekomst. Bovendien wordt er vaker een beroep gedaan op de taalcoördinator; scholingsvragen worden verhelderd en kunnen concreet geformuleerd worden.

Taal op niveau

Taalbeleid mag natuurlijk nooit tot simplificatie van het (taal)onderwijs leiden. Taalbeleid is het bestaande onderwijs toegankelijk en inzichtelijk maken voor alle leerlingen, zowel autochtone als allochtone, zonder dat er aan het voor de leerling noodzakelijk geachte niveau iets verandert.

Als taal op het niveau van de leerling gebracht wordt, zal de leerling in elk geval een belangrijke stimulans hebben om actief aan het onderwijs deel te nemen en al zijn talenten optimaal te ontplooien. Zo komen niet alleen de leerling, de docent en het onderwijs aan de eigen school beter tot zijn recht, maar zeker ook de onderwijsontwikkelingen die in gang gezet zijn met de invoering van de basisvorming en de herstructurering van de tweede fase.

Noot

Het *Instrument taalbeleid vo* is een handleiding die scholen voor voortgezet onderwijs en gemeenten in staat stelt het onderwijs te verbeteren. Het instrument is ontwikkeld in opdracht van het Projectmanagement Taalbeleid NT2. De uitvoering berust bij het project Taalbeleid vo.

Literatuur

- Hajer, M., & T. Meestringa, *Schooltaal als struikelblok*, Bussum: Coutinho, 1995.
- Ouden, J. den, & E. Rutten, *Nederlands voor meertalige klassen in de basisvorming (2)*. Bespreking van BV Taal, in: *Leven-*

de Talen 503 (1995), 456-462.

- Ris, K., Alle docenten betrokken bij taalonderwijs. Posterproject op het Noordrand College, in: *Levende Talen* 506 (1996), 2-3.
- Roorda, J., e.a., *Het instrument taalbeleid voortgezet onderwijs*, 's-Hertogenbosch: KPC, 1995.
- Rutten, E., & J. den Ouden, *Nederlands voor meertalige klassen in de basisvorming (3)*. Bespreking van Instrumentaal, in: *Levende Talen* 504 (1995), 519-524.
- Teunissen, F., *Wat is taalbeleid in het voortgezet onderwijs?*, 's-Hertogenbosch: KPC, 1993.

Natasja Corver

Is bij het KPC in 's-Hertogenbosch als onderwijskundig medewerker betrokken bij het project Taalbeleid vo.

Adres: KPC, Postbus 482, 5201 AL 's-Hertogenbosch, 073-6247247.